

eri maissa. Muutaman vuoden notkahduksen jälkeen konferenssi on houkutellut paikalle laajan joukon VIE-tutkimuksen professoreita, tutkijoita ja väitöskirjantekijöitä ympäri maailmaa.

Suomalaiset VIE-tutkijat ovat selvästi vakiinnuttaneet paikkansa tässä yhteisössä.

Ira Jänis-Isokangas
Jussi Lassila

Valtiopaternalismista irtautuminen ja siihen turvautuminen kriisissä

Moskovan Higher School of Economicsin (HSE) XVII kevätkonferenssi pidettiin 19.–22.4. ja se käynnistyi tänä vuonna selvästi synkeämissä tunnelmissa kuin esimerkiksi vuosi sitten. Talous on yskinyt pitkään, virallisen selityksen mukaan sanktioiden ja öljyn hinnanlaskun seurauksena. Avajaisistunnon teemana oli makrotalous, jossa puhujina olivat Venäjän Pankin ensimmäinen varajohtaja Ksenja Judajeva ja Expert Groupin johtaja Jevsei Gurevitš. Molemmat käsitelivät talouden keskeisiä ongelmia – kasvun hidastumista, inflaation kiihtymistä ja budjetin rahoitusongelmia. Judajevan mukaan talouspolitiikan päätavoitteena on oltava inflaation hillitseminen ja yritysten rahoitusmahdollisuuksien varmistaminen. Ne edellyttävät muun muassa kulutusluottojen ja ulkomaisten valuuttalainojen rajoittamista. Talouskasvun heikkous johtuu väestön ikääntymisestä, väestönkasvun hitaudesta ja tuottavuuden heikkoudesta. Siksi talouteen on saatava uusia investointeja, mikä taas edellyttää kaikenlaisen säätelyn ja liiallisen hallinnollisen kontrollin purkamista. Jos näitä ei pystytä tekemään, on Judajevan mielestä riskinä taloudellisen toiminnan laajamittainen siirtyminen epäviralliselle sektorille. Myös talouden hajauttamista on hänen mielestään kiihdytettävä, sillä Venäjän talous on liiaksi keskittynyt ei-kannattaville aloille, kuten öljy- ja kaasuu-

sekä terästeollisuuteen.

Myös Gurevitš oli samoilla linjoilla – etusijalla on oltava talouden tasapainottaminen, jonka ehto on rakenteellisten uudistusten tekeminen. Nykyinen kriisi on Venäjän talouspolitiikalle aivan uusi tilanne, öljyn hinta matala alhaalla todennäköisesti monta vuotta ja lainojen korot ovat korkeat. Gurevitš pelkää, että puskurirahastot ovat kuivumassa piakkoin, jos tarvittavia rakenteellisia reformeja ei tehdä nopeasti. Näihin kuuluvat esimerkiksi eläkejärjestelmän ”epätasapainojen” poistaminen eli eläkeiän nostaminen, palkkajoustojen lisääminen ja tunnetusti vahvaan työllisyysturvaan puuttaminen.

Kommenttipuheenvuoroissa näkemykset menivät ristiin; Venäjän Pankin varajohtaja Maksim Oretškin epäili lähes kaikkia elvytyskeinoja – investointiohjelmat tuottavat vain valikoivaa yritystukea, lainasubventiot eivät ole tehokkaita ja siksi on pidettävä huoli inflaatiosta ja lisättävä työmarkkinoiden joustavuutta, sillä esimerkiksi julkisella sektorilla on liikaa työvoimaa. Jotenkin tuttua myös Suomesta. Venäjän hallituksen analyttisen keskuksen päällikkö Konstantin Noskov ei pitänyt alhaista työttömyyttä hyvänä merkinä vaan osoituksena siitä, että taloudessa on liikaa työvoimaa kysyntään nähden.

Vnešekonombankin pääekonomisti Andrei Klepatš väitti, että

rakenteellisista reformeista on tullut mantra, jota toistetaan toistamasta päästyä, vaikka finanssipolitiikkaa ei olla halukkaita muuttamaan. Klepatšin mukaan hallitus on leikannut aivan vääristä kohteista, kuten koulutuksesta tai eläkeläisten eduista. Venäjän BKT on pudonnut jo monta vuotta eikä Venäjä enää eroa Brasiliasta, jossa on myös siirrytty leikkauspolitiikkaan. Edellytykset yritysveroituksen kiristämiseen Venäjällä ovat heikot, erityisesti jos ne kohdistuvat Venäjän heiveröisiin innovaatioyrityksiin. Koulutuksesta ja tutkimuksesta leikkaaminen on Klepatšin mielestä vieläkin lyhytnäköisempää ja tuhoisampaa politiikkaa, sillä sen seurauksena massiivinen aivovuoto Venäjältä. Kaikille on selvää myös se, ettei puolustusmenoista leikkaaminen ole realistinen optio. Hänen mukaansa hallituksen nykypolitiikan tavoite ei ole talouskasvu vaan inflaation kurissa pitäminen.

Professori Marek Dombrowski HSE:stä ihmetteli, miksi vaihtokurssikriisi palaa aina säännöllisin väliajoin. Hänen yksinkertainen vastauksensa oli, ettei ruplaan luoteta, mistä seuraa talouden ”dollarisaatio”. Toinen seurauksena on merkittävänä säilynyt pääomapako Venäjältä ”turvallisempiin maihin”, kuten Kyprokselle. Ruplaan ei luoteta ja pääomia siirretään pois maasta, koska yritykset eivät luota Venäjän ennustamattomaan talouspolitiikkaan. Lisää löylyä löi Sberbankin toimitusjohtaja Jevgeni Gavrilentov, joka väitti että valtaosa menneiden vuosien talouskasvusta oli itse asiassa kulutusluottoihin perustuvaa, jota osoittaa muun muassa autoteollisuuden kasvuluvut. Gavrilentovin mielestä tällä hetkellä suurin ongelma on löytää investointikohteita: tuotantokapasiteettia on aivan liikaa kysyntään nähden, joka on puolittunut parin viime vuoden aikana.

Talouskehitystä käsiteltiin myös pyöreän pöydän keskustelussa, jossa arvioitiin Venäjän talouden menneitä 25 vuotta. Puheenjohtajana toimi Rosnanon johtaja Anatoli Tšubais ja keskustelijoina Rosnanon varapääjohtaja Jakov Urinson, Andrei Netšajev Plehanovin talousyliopistosta, Andrei Auzan Moskovan valtionyliopistosta, Dmitri Zimin VimpelComista ja Daniel Treisman Kalifornian yliopistosta. Keskustelijoiden tehtävä oli arvioida kolme asiaa: markkinatalouden organisoitumisen onnistumista, yksityistämisen etuja ja haittoja sekä Venäjän talouden nykytilannetta ja sen kehityksen edellytyksiä.

Urinsonin mielestä 1990-luvun reformien tärkein tulos oli taloudellisten instituutioiden ja toimijoiden, esimerkiksi yrittäjien, osakkaiden ja rahoituslaitosten, uudelleenluonti. Esimerkkinä on puolustusteollisuus, joka on nykyisin kenties Venäjän menestynein teollisuudenala. Vuoden 1998 talouskriisi loi edellytykset seuraavan vuosikymmenen kasvulle, kunnes vuonna 2008 ilmeni, että talouskasvu on kuitumassa tekemättömien rakennereformien vuoksi. Tämän takia nyt tarvitaan muutakin kuin vain talousreformia. Tarvitaan poliittis-kulttuurista reformia, johon kuuluu muun muassa oikeuslaitoksen reformi ja toimivien lakien luominen. Auzanin mukaan talouden yksityistämisen tuloksena ei ole ollut markkinatalous vaan pulataloudesta kulutustalouteen siirtyminen ja viimeisessä vaiheessaan ainoastaan monopolien vahvistuminen ja kilpailun heikkeneminen. Auzanin mielestä Venäjältä tuli reformien seurauksena talous, jonka toimintaa ohjaa kestävä talouskasvun sijaan voiton tavoittelu. Yksityistämisen etuna hän näki sen, että siinä siirryttiin asteittain hallinnollisista markkinoista vapaisiin markkinoihin.

Rauhanomaisen prosessin yksi edellytys oli, että yksityistäminen oli alkanut jo neuvostoaikana, jolloin yrittäjyyttä syntyi valtiosektorin sisällä. Tämän prosessin käänköpuolena ovat tarpeellisten instituutioiden kehitysmättömyys ja hallinnon heikkous, joka yhdistyy vielä yritysraakenteen muuttumattomuuteen eli suuret (ja usein valtiolliset) yritykset hallitsevat taloutta pk-sektorin ollessa alikehittynyt.

Aleksei Nikitin HSE:stä epäili vahvasti väitettä 1990-luvun tai myöhempienkään reformien onnistumisesta. Hänen mielestään Venäjällä on taipumus syyttää reformien ongelmista liberalismia, vaikka nykytila todistaa hänen mielestään selvästi, ettei mistään liberalismista ole ollut kyse vaan valtiokapitalismista. Valtion yritysten osuus BKT:sta on jo 70 %, mikä on kuristanut kaiken kilpailun ja tätä kehitystä on tukenut verolakien lyhytjänteisyys ja ennustamattomuus. Yritysten kohtalot ovatkin hänen mielestään veroviranomaisten käsissä, sillä jos yritys on jollain tapaa kiusallinen viranomaisille tai valtion yrityksille, se laitetaan kuriin ”veromenettelyin”. Valtion talouspolitiikka on myös kaukana liberaalista talouspolitiikasta. Tšubais päätti keskustelun toteamalla, etteivät reformien ongelmat varsinaisesti ole liberalismiin syytä vaan nimenomaan läntisen liberalismiin. Koska systeemistä ei ole tehty analyysia, ei ole myöskään havaittu tätä asiaa. Tšubaisin mukaan venäläinen liberalismi on etnisesti ja kulttuurisesti läntisestä liberalismista eroavaa. Se venäläinen erityisyys.

Kolmas istunto, jossa Venäjän talouden tilaa ja tulevaisuutta pohdittiin oli nimeltään ”Russian economy challenges”. Sitä veti Aleksandr Šohin HSE:stä jatkaen siitä, mihin Nikitin jäi. Šohinin mukaan talouden reunaehdot ovat ennallaan: bisnes riippuvainen

poliittisten päättäjien mielialoista ja -piteistä. Hallinnollinen kontrolli on myös yhtä raskasta kuin aiemminkin ja lainoitus hankalaa ja kallista, kun korot ovat 15 % ja yritysten kannattavuus 2 %. Siksi on välttämätöntä karsia ja yksinkertaistaa verojen ja veronkaltaisten maksujen viidakkoa, taata reilu kilpailu markkinoilla, eli pienentää valtion roolia taloudessa, sekä lisätä valtion toimien ennustettavuutta. Nämä ovat ehtoja myös talouden rakenteellisille reformeille. HSE:n rehtori Jaroslav Kuzminov latasi pöytänsä kasan tilastoja, joista valtaosa osoitti, että Venäjän talous on jäänyt tai jäämässä kehityksestä monessa suhteessa – muun muassa epävirallisen talouden osuus on kasvamassa, valtion rooli taloudessa kasvaa ja inflaatio kiihtyy.

Myös joitain positiivisiakin kehityskulkuja on Venäjällä nähtävissä, kuten selvästi kohonnut sijoitus Doing business-rankingissa. Talouskasvun ansiosta elintaso on noussut ja keskiluokan osuus on nyt jo 40 % – siis niiden, jotka voivat tehdä valintoja, ja joilla on säästöjä. Kuluvan vuosikymmenen kasvu on yhdistynyt huonoihin instituutioihin, josta esimerkkinä on valtiopaternalismin pysyvyys. Valtiopaternalismi ei aktivoi ihmisiä, vaan tekee heistä valtioriippuvaisia etujen ja tukien odottajia. Huolestuttava uusi piirre on se, että myös keskiluokka on tarrautumassa valtiopaternalismin, koska talouden heiketessä säästöt haihtuvat eikä heillä ole enää varaa hankkia palveluita. Kuzminovin mukaan Venäjän talous on jakautunut kolmeen eri sektoriin, joilla on erilaiset suhteet valtioon. Ensimmäinen on budjettisektori, joka tuottaa aineettomia tuotteita tai palveluita, toinen sektori on raaka-ainetuottajat eli öljy- ja kaasu- sekä muu kaivannaisteollisuus, jonka kannattavuus on 2-3-kertainen

muihin verrattuna, ja jonka takia valtio verottaa sitä reippaasti rahoittaakseen puskurirahastojaan ja sosiaalipalveluitaan. Kolmas sektori on pk-sektori, joka kärsii heikosta kannattavuudesta ja on siirtymässä yhä laajemmin informaalitalouteen. Yrittäjien rasitteena on myös pakotettu hyväntekeväisyys, jossa aluejohtajat vaativat yritysjohtajia osallistumaan laajoihin sosiaaliprojekteihin ja rahoittamaan esimerkiksi urheilua.

Nyt käsillä oleva uusi todellisuus ei ole vuoden 1998 uusinta vaan siirtyminen ”uuteen normaaliin”, mikä vaatii inflaation pitämistä 2-3 %:ssa, pk-sektorin rahoitusedellytysten selvää parantamista, irtautumista yritysten hyvinvointirahoituspakosta ja yllimitöitetun kontrollijärjestelmän purkamista.

Venäjän entinen talousministeri Aleksei Kudrin kävi läpi likimain samat asiat omassa puheenvuorossaan. Hänen mukaansa ensisijaisen tärkeää on hallituksen kulujen pienentäminen kuin myös inflaation kurissa pito ja pk-sektorin rahoitusaseman parantaminen. Tämä tarkoittaa muun muassa erilaisten tukien vähentämistä – ei kuitenkaan maataloudesta tai rakentamisesta. Toinen tärkeä instrumentti on sosiaalitukien ja -palveluiden reformi, joka edellyttää entistä selkeämmin kohdennettuihin palveluihin siirtymistä. Kudrinin mukaan sosiaalipalvelujen taso putoaa vuoden 2006 tasolle inflaation vaikutuksesta, jos sosiaalikuluja ei nyt pienennetä.

Vladimir Drebnentsovin (British Petroleum, Russia) viesti oli, että kasvu riippuu edelleenkin öljyn hinnasta ja siksi talouspolitiikassa on tärkeää siirtyä mahdollisimman nopeasti kulutusky-syntämällistä investointimalliin eli luotava uusia kasvualoja, sillä Venäjä on selvästi jäljessä kaikista kilpailijamaistaan viennissä ja sen parantamiseksi

on tehostettava hallintoa ja parannettava palvelujen laatua. Lopuksi Jevgeni Jasin HSE:stä esitteli neljä vaihtoehtoista skenaariota Venäjän lähivuosien tulevaisuudeksi. Ensimmäinen niistä oli ”inertia-skenaario”, jossa jatketaan samalla polulla kuin aiemminkin. Toinen skenaario oli ”radikaali loikka eteenpäin” eli selkeä ja nopea irtautuminen aiemmasta, kolmas ”asteittaisen kehityksen skenaario” ja neljäs ”mobilisaatio”. Skenaariot perustuivat asiantuntijakyselyyn ja eniten kannatusta sai asteittaisen kehityksen skenaario, vaikka todennäköisimpänä pidettiin inertia-skenaariota. Radikaalia hyppäystä kannattaa lähinnä kaupunkien keskiluokka ja se edellyttäisi merkittäviä poliittisia uudistuksia – kuten demokratian laajentamista – ja siksi sen todennäköisyys on ainakin lyhyellä tähtämellä vähäinen. Radikaalin hyppäyksen vastapuoli on mobilisaatioskenaario, jossa mobilisoidaan nykyisen hallintomallin tuki, ja joka näkyisi yhteiskuntakontrollin kiristymisenä ja mahdollisen opposition demobilisointina. Asteittainen kehitys on asiantuntijoiden mielestä suotavin, koska sen kautta demokratian laajentaminen tapahtuu hallitusti ja vältetään suuret yhteiskunnalliset konfliktit. Voi tietysti kysyä, miten hyödyllisiä tällaiset skenaariot ovat nyky-Venäjällä, josta puuttuvat kaikki vähänkään uskottavat oppositioliikkeet?

Yrityksiä hahmotella Venäjän nykykehitystä tehtiin myös paneelissa, jossa teemana oli ”State and dynamics of the social structure”. Paneelin puhujina olivat Lev Gudkov Levada-keskuksesta ja Natalia Tihonova HSE:stä sekä keskustelijoina liuta tunnettuja sosiaalirakenteen ja -politiikan tutkijoita, kuten Igor Bunin Poliittisten teknologioiden keskuksesta, professori Ovsei Škaratan (Laboratory for Comparative Analysis of Post-Socialist De-

velopment), Jevgeni Gontmaher Venäjän Tiedeakatemian Maailman talouden ja kansainvälisten suhteiden instituutista sekä Larisa Kosova HSE:sta.

Gudkovin esitys keskittyi analysoimaan muutoksia vastaajien luokkaidentifikaatiossa. Levada-keskuksen viimeisimpien kyselyjen mukaan jopa 83 % vastaajista sijoittaa itsensä keskiryhmiin, jota Gudkov piti suorastaan absurdina tuloksena. Sosiaalinen liikkuvuus lisääntyi Venäjällä vuoden 2005 jälkeen ja kuluneiden kymmenen vuoden aikana keskiluokka selvästi kasvoi, erityisesti sen ylimmät ryhmät. Nyt on nähtävissä, että nopeimmin kasvava ryhmä on alempi keskiluokka, jonka enemmistö kokee jääneensä talouskasvuun hyödyistä osattomaksi. Gudkovin mukaan ”alin luokka” (työväenluokka) on hajoamassa, jolla hän kenties tarkoitti sitä että alimmasta keskiluokasta ollaan luisumassa työväenluokkaan ja työväenluokan sisäinen rakenne on myös eriytyvässä siten, että yhä pienempi osa siitä pysyy ammattitaitoisena työväenluokan asemassa ja ammattitaidoton työväenluokka kasvaa sekä yksityissektorin ja budjettisektorin rutiinipalveluista tulevalla väellä. Epävarmuuden kasvaessa yhä suurempi osa ihmisistä identifioituu ”valtiopatalismiin” ja kokee nostalgiaa neuvostoaikoja kohtaan. Gudkovin lopputee si se, että vaikka luokkaerot ovat selkeytyneissä, luokkaidentiteetit muuttuvat yhä hatarammiksi, koska luokkaintressien välittyminen ja puolustaminen on nykyisessä poliittisessa järjestelmässä entistä vaikeampaa.

Tihonova aloitti väittäen, että kaikki yhteiskuntaryhmät tukevat reformeja – ainakin joi-tain niistä; korruption vastaista toimintaa, yksityistämistä tai tuottavuuden kasvua. Kaikki ne ovat yleisesti hyväksytyjä toimia, mutta ongelma on, kuinka

ne toteutetaan. Tihonova rinnasti Venäjän nykytilanteen ns. neotakraattiseen yhteiskuntaan, jossa yhteiskunnallinen vakaus on päätavoite, ei niinkään yhteiskunnallisten instituutioiden parantaminen esimerkiksi kansalaisaktiivisuutta tukemalla. Venäjällä reformien toteutus on hänen mielestään hallinnon vastuulla ja niiden suunnittelu poliittisen eliitin asia.

Tihonova näki merkkejä neuvostotyylisen egalitarismin paluusta, sillä tuloerot ovat kaventuneet ja yleisesti tulotasot ovat laskeneet jo muutaman vuoden ajan. Toinen merkki ”historian paluusta” on inhimillisen pääoman eli koulutuksen merkityksen heikentyminen ja sosiaalisen taustan merkityksen selvä kasvu ihmisten sosiaalisessa liikkuvuudessa. Tihonovan mielestä egalitarismia ja erityistä venäläistä kehitystietä tuetaan kansalaisten keskuudessa yhä vahvemmin. Bunin tuki näitä näkemyksiä, sillä hänen mukaansa neuvostonostalgia elää vahvana kansalaisten keskuudessa. Mielipidetiedusteluissa 37–43 % väestöstä tukee egalitaarista yhteiskuntamallia ja ”läntistä kehitystietä” enää vain 13 %, kun vielä 2012–2014 läntistä mallia kannatti noin neljännes vastaajista. Kaiken kaikkiaan Buninin arvio nykytilanteesta oli, että modernisaatio Venäjällä on pysähtynyt tai pysäytetty – Venäjä ei ole itäisen Keski-Euroopan tai Baltian maiden tapaan ”palaamassa Eurooppaan” vaan elvyttämässä suunnitelmataloutta. Sen kannatus on väestön keskuudessa vahva, sillä reilusti yli puolet vastaajista kannatti suunnitelmataloutta ja vain 2 % halusi ryhtyä yrittäjäksi.

Kosovan mukaan keskiluokan ydin alkaa löytyä tällä hetkellä valtiotyöntekijöiden keskuudesta, sillä mahdollisuudet nousta keskiluokkaan yritystoiminnan kautta ovat heikentyneet. Gont-

maherin mukaan keskiluokka ei ole yhtenäinen massa, vaan siinä on erilaisia ryhmittymiä, joilla erilaisia intressejä. Alempi keskiluokka on hyvin riippuvainen valtiosta muun muassa työpaikkojen ja eläkkeiden vuoksi, kun taas yksityissektorilla toimiva keskiluokka on valtiosta riippumattomana se ryhmä, joka vaatii tekemättömien reformien toteuttamista ja tasaisempaa vallanjakoa yhteiskunnassa. Myös hän totesi egalitarististen tendenssien nousun yhteiskunnassa, joka näkyy muun muassa 1990-luvun privatisaatioissa ”ansiotta saatujen” omaisuuksien palauttamisvaatimusten kasvuna.

Kaikkiaan konferenssin paneelit avasivat ristiriitaisia näkymiä Venäjän nykytilanteeseen ja lähitulevaisuuteen: yhtäällä olivat taloustieteilijät, jotka näkivät valtion roolin kasvun yhtenä tärkeimmistä syistä nykyiseen

tilanteeseen, josta eron pääsemisen vaatii laajamittaista yksityistämistä. Vaatimukset kuulostivat hyvin samanlaisilta kuin esimerkiksi Suomessa, jossa myös on tuskailtu ”ylipaisuneen julkisen sektorin” ja ”työmarkkinajäykkyyksien” kanssa. Ehdotetut toimenpiteetkin ovat yllättävän samanlaisia: riisutaan paternalismia ja lisätään valinnanvapautta ja ei-valtiollisten toimijoiden roolia hyvinvoinnissa. Toisen näkökulman tarjosivat sosiologit, jotka melko yksinäisesti raportoivat egalitarismitoiveiden ja valtion turvan kasvattamisvaatimusten lisääntymisestä yhä epävarmemman tulevaisuuden edessä. Yhtä mieltä oltiin siitä, että reformeja tarvitaan, mutta mielipiteet jakautuivat sen suhteen, millaisia reformeja tehdään, kenen ehdoilla ja kenen toimesta.

Jouko Nikula

LiteraruS: pohdiskeluja toiseudesta

Venäjänkielinen *LiteraruS*-aika-kauslehti on ilmestynyt Suomessa vuodesta 2003. Se on ainoa Venäjän ulkopuolella kustannettava aikakauslehti, joka ilmestyy myös muilla kielillä, muun muassa suomeksi ja ranskaksi. Lehti on vuosittain järjestänyt yhdessä Helsingin yliopiston maailman kulttuurien laitoksen kanssa tutkijoille ja laajalle yleisölle tarkoitettuja kansainvälisiä seminaareja. 23.3.2016 Helsingissä pidetty seminaari juhlisti lehden viidennenkymmenennen numeron ilmestymistä ja sen teemat vastasivat lehden käsittelemiä aihekokonaisuuksia.

Seminaariin osallistuivat muun muassa tutkijoita, kirjallisuuskritikoita ja kirjailijoita Latviasta, Ruotsista, Venäjältä ja Suomesta. Avajaispuheen vuorossaan Helsingin yliopiston Venäjän tutkimuksen professori

Timo Vihavainen korosti lehden tärkeää roolia kansojen kommunikoinnissa.

Esitelmässään ”Kommunikaation elävät lähteet: *LiteraruS*-lehden kokemuksia” Ljudmila Gatagova Venäjän tiedeakatemian Venäjän historian laitokselta Moskovasta analysoi tämän päivän ongelmia globalisoituvassa maailmassa. Monisäikeinen prosessi on johtanut kontrolloimattomiin siirtolaisongelmiin. Puhujan mielestä keskinäiseen vieraantumiseen ja ymmärtämättömyyteen kyetään vaikuttamaan vain kulttuurien välistä kommunikointia lisäämällä. Samalla Euroopan tulisi vaalia ja vahventaa omia arvojaan ja pyrkiä säilyttämään ne yhä useampien esille tulevien kulttuuriarvojen rinnalla. Euroopassa on panostettava kulttuurien väliseen dialogiin. Esimerkkinä tämlänlaisesta vuorovaikutusfoo-